

Wat bepaalt de conditie, en dus de waarde, van zegels? (2)

Bij het zoeken naar juist die ene ontbrekende zegel in de collectie, of serie, gebruiken verzamelaars vaak een catalogus. Bij de keuze om een zegel al dan niet aan te schaffen, is de prijsstelling van de beoogde zegel ten opzichte van de catalogusprijs vaak doorslaggevend. De zegel moet er dan wel goed uitzien. Maar, hoewel op het eerste gezicht alle zegels goed zijn, kunnen er tussen de aangeboden zegels verschillen zijn. Zegels worden op catalogusnummer bij elkaar gezet en ongeacht de kwaliteit voor dezelfde prijs aangeboden. Omdat we allemaal alleen de mooiste zegels in onze verzameling willen, is het zaak om bij aanschaf kritisch te kijken naar de aan te schaffen aanwinst. Maar waar let je dan zoal op?

Gom

Dit lijkt een relatief makkelijk criterium – volgens de omschrijving in de catalogus (Stanley Gibbons);

'De prijzen voor ongebruikte postzegels tot 1930 zijn voor zegels met plakker. Ongebruikte prijzen voor zegels na 1930 zijn voor postfrisse exemplaren.'

In ieder geval lijkt de definitie van postfrisse (niet-gemonteerde (engels:hinged of mounted)) vrij duidelijk, terwijl plakker betekent, in theorie, (resten van) een enkele plakker, hoewel twee of drie blijkbaar ook aanvaardbaar kunnen zijn als de plakkers licht zijn

en
zijn

Curaçao NVPH 4 (1873), nette plakker

Ned. Indië NVPH 298 (1941), postfris

aangebracht
zorgvuldig
verwijderd.

Stanley Gibbons hanteert twee prijsnoteringen: een voor postfris/ongebruikt en een voor gebruikte zegels. Ook in de Michel catalogus wordt deze indeling gehanteerd, waarbij het omslagpunt voor ongebruikt, plakker dan wel postfris, rond 1945 ligt. In de Nederlandse NVPH catalogus is ook onderkend dat er een verschil is tussen 'oudere' en recentere postfrisse zegels, met originele gom, en ongebruikte, met plakker(resten). Tot 1940 zijn er verschillende prijsnoteringen voor postfris en ongebruikt terwijl de notering voor ongebruikt na 1940 vervalt. In alle gevallen gaat men in de diverse catalogi ervan uit dat de prijsnoteringen gelden voor goede zegels en dat 'defecten' leiden tot kortingen.

Verschillende drukmethoden en papier kunnen invloed hebben op staat van de zegels. Voorbeeld: de postzegels gedrukt door De La Rue voor het meerderdeel van de Engelse Koloniale postbesturen tijdens de eerste drie decennia van de twintigste

eeuw, hebben plakkers redelijk goed doorstaan, dus het vinden van exemplaren van dergelijke zegels met lichte plakker moet niet al te moeilijk zijn. Echter, de Canadese postzegels, die werden gedrukt op zachter papier en dikkere gom hebben, zijn moeilijk te vinden in nette plakkerconditie en dienen dienovereenkomstig te worden gewaardeerd.

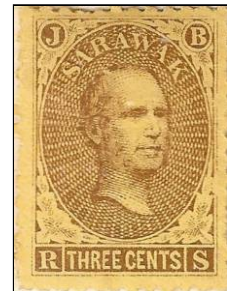

Eenvoudigst lijkt het beoordelen van postfrisse zegels. Dit betreft zegels waarvan de gom nog in originele staat aanwezig is. Geen plakkerresten of andere beschadigingen. Voor sommige verzamelaars is de aanwezigheid van een keuringsstempel op de gom al een inbreuk op de eretitel postfris. Zij krijgen van tegenstanders van de postfrismanie de bijnaam “gomverzamelaars”

“NVPH 48 met paars keurstempel”

Bij ongebruikte zegels met plakker zijn zwaardere plakkers aanvaardbaar voor postzegels uitgegeven vóór omstreeks 1890, maar het merendeel van de gom moet duidelijk en 'gaaf' zijn. Als de zegel verschillende keren is gemonteerd met een plakker of als er een nog een zware plakker aanwezig is, heeft dit invloed op de prijs.

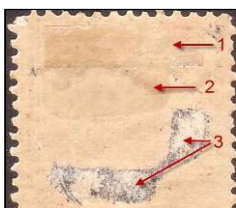
Hoewel voor zegels, vooral twintigste-eeuwse zegels, zonder gom een prijs lager dan de catalogus aanvaardbaar is, zijn veel van de eerste uitgiften uiterst zeldzaam met gom en in deze gevallen zijn prijzen oplopend tot de volledige catalogusprijs passend. Soms

zijn zegels zijn uitgegeven zonder gom. Catalogusprijzen voor bijvoorbeeld vroege West-Australië en Sarawak zijn zonder gom. Gegomde exemplaren van deze uitgiften zijn meer waard dan de catalogus aangeeft. Gegomde zegels die naar tropische landen gaan, willen door het vochtige klimaat nogal eens aan elkaar gaan plakken en om dit te voorkomen werden zegels van de eerste emissie Curaçao en Suriname ongegomd verstuurd. Ter plaatse werd dan de gom

aangebracht.

“Suriname NVPH 14 ongegomd”

Ook zonder gom zijn meestal de gebruikte zegels, maar het komt voor dat bij het afweken en drogen resten van de originele gomlaag of plakkerresten achter blijven. Wellicht hebben andere criteria meer invloed op de kwaliteit, maar exemplaren als hiernaast zijn geen aanwinst voor de collectie. Bij schone gebruikte zegels zonder gomresten etc zijn watermerk of teksten duidelijker zichtbaar. Ook eventuele gebreken zijn makkelijker te zien.

Bij het aanbrengen van de gom, na het drukken, worden zegels nat en bij het opdrogen kunnen de vellen oprollen of barstjes in de gom krijgen. Dat laatste wordt ook wel craquelé genoemd, naar het Franse craquet: kraken. Let wel, dit zijn geen beschadigingen maar gevolgen van het gevolgde procédé.

De vraag naar postfrisse zegels met onaangestaste gom heeft onvermijdelijk geleid tot een zekere mate van nagommen. Stanley Gibbons heeft als beleid om geen nagegomde zegels te verkopen, aangezien de nieuwe laag gom de zegel kan beschadigen of pogingen van reparatie kan verdoezelen. Nagommen kan, indien zorgvuldig gedaan, heel moeilijk geconstateerd worden. De bondskeuringsdienst van de Koninklijke Nederlandse Bond van Filatelistische Verenigingen geeft geen certificaten meer uit die de echtheid van gom bij postfrisse garanderen. Een van de weinige mogelijkheden om te constateren dat het een nagegomde zegel betreft, is het voorkomen van gom op de zijkant van de tanden. Normaal wordt de gom op de zegelvellen aangebracht voor of na het drukken. De gom komt dan alleen op de achterkant van het vel. Als er later een zegel van het vel gescheurd wordt, is de zijkant van de scheurlijn (tanden) vrij van gom. Nagomming betreft vaak losse exemplaren waarbij delen van de gom ook op de zijkant van de tanden terecht komt. Maar als gezegd, is dit zeer moeilijk te constateren.

De meeste verzamelaars hebben wel eens zegels met reclame gezien. Vaak betreffen het aanhangsels en heel soms zijn zegel en reclame met elkaar verbonden door het ontbreken

van de perforatie tussen beiden. Ook hebben we allemaal wel eens gehoord van zegels die op oude landkaarten of bankbiljetten gedrukt zijn in geval van papier-schaarste. Bij deze zegels bevindt zich dus onder de gomlaag de originele kaart of bankbiljet. Er is wel eens voorgesteld om aan de achterkant van de zegel reclame aan te brengen. Bij mijn weten is dit niet gebeurd. Wat wel voorkomt is dat op de gomlaag een tekst aangebracht wordt die een verklaring geeft van het zegelbeeld aan de voorkant.

Bij oudere zegels werd voor de gomlaag Arabische gom, dierlijke lijm of dextrine, toepassing van zetmeel, gebruikt. Moderne zegels

worden van een synthetische gom voorzien.

In Duitsland is er in de jaren vijftig een experiment geweest om de gom te aromatiseren met een pepermuntsmaak om de postzegelgebruiker een wat aangenaamere smaak in de mond te geven.

Voor het juist bepalen van de gomlaag, of het ontbreken ervan, is specifieke kennis vaak onontbeerlijk. Raadplegen van literatuur of catalogi kan dan uitkomst bieden. Of vragen bij specialisten, al dan niet binnen de vereniging.

Nico Helling.